

KS. ANDRZEJ OFFMAŃSKI

WIARA W CENTRUM FORMACJI I ŻYCIA GRUP RELIGIJNYCH – TWÓRCZOŚĆ S. HALINY WROŃSKIEJ CMW

Podjmując dzieło nowej ewangelizacji, Kościół w Polsce zwrócił szczególną uwagę na zmiany kulturowo-religijne, dokonujące się pod wpływem transformacji polityczno-społecznej, i na wyzwania, jakie stawiają one przed polską młodzieżą. Liczne badania socjologiczno-pastoralne, przeprowadzone wśród młodego pokolenia Polaków, oraz publikacje, które ukazały się w ostatnich latach, wyliczają zagrożenia, wobec których staje współczesna młodzież i polska katecheza, a wręcz cała posługa Kościoła, określana procesem nowej ewangelizacji czy „re-ewangelizacji”¹.

Także w czasach przemian zachodzących w polskiej edukacji uległ zmianie stosunek polskiej oświaty do katechezy, która po latach nieobecności w systemie szkolnym powróciła do polskiej szkoły, ale w warunkach bardzo odmiennych od tych, jakie miały miejsce pod koniec lat pięćdziesiątych XX wieku. Sytuacja ta wymaga od Kościoła w Polsce ponownego określenia tożsamości nauki religii w szkole i przeorientowania duszpasterstwa katechetycznego w parafiach oraz wytyczenia nowych dróg zdyktowania ich realizacji. W publikacjach pastoralno-katechetycznych często powracającym tematem jest tworzeniu grup kościelnych, ruchów i wspólnot dziecięcych

Ks. prof. dr hab. ANDRZEJ OFFMAŃSKI – kierownik Katedry Katechetyki na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Szczecińskiego, rzeczoznawca ds. oceny programów nauczania religii i podręczników katechetycznych Komisji Wychowania Konferencji Episkopatu Polski, członek Zespołu dla nowelizacji „Podstawy programowej katechezy” oraz „Programu nauczania religii” KW KEP, organizator Szczecińskich Dni Katechetycznego i Ogólnopolskich Debat Katechetyków Polskich; adres do korespondencji: Wydział Teologiczny Uniwersytetu Szczecińskiego, ul. Papieża Pawła VI nr 2, 71-456 Szczecin; e-mail: aoffman@um.szczecin.pl

¹ Por. J. G e v a e r t. *Prima evangelizzazione. Aspetti catechetici*. Torino 1990 s. 38; A. L e w e k. *Nowa ewangelizacja w duchu soboru watykańskiego II*. Katowice 1995.

oraz młodzieżowych jako poszerzenia i weryfikacji szkolnego nauczania religii oraz uzupełnienia całego procesu wtajemniczenia w życie chrześcijańskie, tak trudnego do realizacji w szkole. Uczestnicy tego typu socjalizacji o charakterze eklezjalnym mogą znaleźć w tych małych wspólnotach akceptację, przyjazną atmosferę i warunki sprzyjające rozwojowi ich wiary oraz skuteczną formację osobowości autentycznie chrześcijańskiej, która przecież jest celem katechezy o charakterze personalistycznym, a taka dominuje w dzisiejszej posłudze Słowu.

Dokumenty katechetyczne Kościoła ostatniej doby zawierają wiele uwag na temat uwarunkowań owocności katechezy, akcentujących szczególnie pracę z różnymi grupami i ruchami religijnymi, które „[...] rozwijają styl dialogu, dzielenia się i współodpowiedzialności chrześcijańskiej” (DOK 159). Dlatego organizowanie i troska o funkcjonowanie grup rówieśniczych winny stanowić jedno z podstawowych zadań duszpasterstwa młodych i być zachętą do korelacji katechezy z różnymi formami pozakatechetycznej pracy z dziećmi i młodzieżą. Grupy rówieśnicze mogą stanowić szansę na bezkompromisową weryfikację autentyczności deklarowanego chrześcijaństwa oraz ochronę dorastających chrześcijan przed zagubieniem wiary i wewnętrzną emigracją.

Posoborowemu ruchowi wspólnot i grup podstawowych, dynamicznie rozwijającemu się w Polsce od czasów ks. Franciszka Blachnickiego, nie zawsze towarzyszyła naukowa refleksja. Studia nad rozwojem katechezy i jej realizacją w różnych grupach kościelnych i szkolnych zdynamizowały się dopiero pod koniec lat osiemdziesiątych. W Polsce po powrocie nauczania religii do struktur szkolnych nastąpiło pewne załamanie tej działalności, przynajmniej niektórych wspólnot młodzieżowych, lecz w refleksji pastoralnej tematyka ta zawsze znajdowała właściwe sobie miejsce. Przedmiotem badań współczesnych pedagogów i katechetyków stało się określenie relacji zachodzących między pełną katechezą, szkolnym nauczaniem religii a działaniem małych grup rówieśniczych. Znajduje to swoje odbicie także w literaturze podejmującej problematykę w tym zakresie². Dominują, jak możemy zauważyć, opracowania obcojęzyczne. Istnieje więc pilna potrzeba wydania w języku polskim wnikliwych prac naukowych podejmujących taką tematykę, ponieważ szybkie tempo przemian zachodzących w coraz bardziej

² Por. S. A c q u a v i v a. *Risvegli religiosi e gruppi ecclesiali*. W: *Spiritualità, fisiognomia e compiti*. Red. B. Calami. Roma 1981 s. 79-89; D. E m e i s. *Die Gruppe in der Kirche. Ein Weg zur Überwindung von Identitätskrisen im Glauben*. W: *Gemeindenpraxis*. Mainz-München 1979 s. 260-267; R. T o n e l l i. *Gruppi giovanili ed esperienza di Chiesa*. Torino 1992; P. S k i b a. *Katecheza ewangelizacyjna w nowych ruchach i wspólnotach kościelnych*. Lublin 2006; W. S z e w c z y k. *Małe grupy w parafii – samokształcenie, formacja i działanie*. „Ateneum Kapłańskie” 127 (1996), s. 402-410.

spluralizowanych społeczeństwach także w naszej Ojczyźnie domaga się wypracowania modelu katechezy fascynującej młodego człowieka, a jednocześnie wiernej tradycji katechetycznej oraz jej utrwalenia przez działalność małych grup kościelnych.

W polskiej literaturze katechetycznej ostatnich lat mamy już kilka publikacji, które podjęły zagadnienie znaczenia i roli grup rówieśniczych dla formacji religijnej zarówno w szkole, jak i w parafii. Jest ich jednak stanowczo zbyt mało, zwłaszcza takich, które analizowałyby różne formy komunikacji w grupie i nakreślały drogi jej ożywienia, ukazując zarazem wpływ grup na socjalizację eklezjalną młodego pokolenia. Z radością przeto należy odnotować naukową i publicystyczną działalność s. dr hab. Haliny Wrońskiej, długoletniego pracownika naukowo-dydaktycznego na Wydziale Teologii Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II.

1. CHARAKTERYSTYKA DOROBKU NAUKOWEGO SIOSTRY HALINY WROŃSKIEJ CMW

W wyniku wnikliwej analizy możemy stwierdzić, że w pracy naukowej s. Halina Wrońska koncentruje się na środowisku katechetycznym, katechezie szkolnej i parafialnej w kontekście całej działalności duszpasterskiej Kościoła, na katechezie funkcjonującej w stowarzyszeniach, ruchach i grupach, na znaczeniu katechetycznym małych grup parafialnych, katechetycznym dialogu międzyosobowym, zespołowej weryfikacji i koordynacji założeń katechetycznych i katechezie realizowanej różnymi metodami.

Przedmiot początkowych badań s. Wrońskiej, których owocem była praca doktorska, stanowiło wielopłaszczyznowe oddziaływanie systemu prewencyjnego św. Jana Bosko na ukształtowanie posługi katechetycznej. W sposób szczególny s. Wrońska skupiała się na komunikacji wiary, w tym na dialogu międzyosobowym, i na propozycji instytucji oratorium ukształtowanym na zasadach salezjańskiego środowiska wychowawczego i stwarzającym warunki weryfikacji skuteczności wychowania chrześcijańskiego.

Od Soboru Watykańskiego II zauważamy dynamiczne przeobrażenia zachodzące w katechezie. Wynikały one także ze zmieniających się realiów świata i przemian zachodzących w mentalności człowieka, ale też z osiągnięć badań teologicznych. Dotyczyły one zwłaszcza akcentów położonych przy formułowaniu celów i zadań katechezy jako skutecznego kształtowania dojrzałości w wierze młodego człowieka, prowadzących do osobowego spotkania uczestnika katechezy z Chrystusem. Wyakcentowanie biblijnego, liturgicznego i egzystencjalnego charakteru źródeł katechetycznej posługi domagają się takiego podejścia do kształtowania każdej jednostki katechetycznej,

by angażowała ona młodzież nie tylko do udziału w konkretnej jednostce, ale i prowadziło do nabycia umiejętności samodzielnego rozwiązywania problemów życiowych w duchu chrześcijańskim. W tym też kierunku poszły poszukiwania naukowe i publicystyka s. Wrońskiej.

W nurcie tych badań szczególnie bliskie s. Wrońskiej jest rozeznawanie korelacji różnych środowisk wychowawczych – i ten problem stanowi kolejny nurt jej badań naukowych. Doprowadziły ją one do sformułowania postulatu, by nauczanie religii po powrocie do polskiej szkoły nie utraciło niczego ze swej tożsamości i z całego bogactwa, wypracowanego przez katechezę funkcjonującą w parafii przez prawie trzydzieści lat (1961-1991), a wręcz odrodziło wychowanie religijne w rodzinie i we wspólnocie parafialnej. Na przestrzeni dziesięciu lat wypracowała zwartą koncepcję współdziałania triady wychowawczej: rodzina – parafia – szkoła.

Od polemiki na temat, czy w szkole jest możliwa katecheza, czy tylko przedmiot zwany nauką religii, dochodzi do sformułowania w duchu kanonu katechezy integralnej prof. Mieczysława Majewskiego SDB, że katecheza może być w pełni realizowana, jeśli zachodzi integralne wychowanie przez komplementarne oddziaływanie różnych środowisk wychowawczych. Po ukazaniu się w 1997 r. watykańskiego *Dyrektorium ogólnego o katechizacji* włączyła się w badania nad percepcją nauki Kościoła o naturze i zadaniach katechezy, podejmując się głoszenia referatów podczas rozlicznych sympozjów i realizowanie pracy dydaktycznej ze studentami, do której przygotowywała też interesujące i pobudzające do aktywności młodych adeptów katechetyki materiały dydaktyczne.

Szczególnie bliski zainteresowaniom naukowym s. Wrońskiej jest obszar badawczy obejmujący katechezę młodzieżową. Zainteresowanie to wyrasta z praktyki. Siostra była katechetką młodzieży i kształciła całe pokolenia katechetów pracujących z młodzieżą. Konieczność zajęcia się tym tematem Autorka uzasadniała pilną potrzebą naukowej refleksji nad aktualną posługą katechetyczną Kościoła w Polsce, prowadzącą do wtajemniczenia w życie Kościoła. Szczególnie po Synodzie Biskupów w 1977 r. i publikacji posoborowych dokumentów katechetycznych problematyka przedłużenia katechezy przez duszpasterstwo pozakatechetyczne dzieci i młodzieży domagała się bardziej naukowego zainteresowania ze strony katechetów i pedagogów. Z pokorą wytrawnego naukowca s. Wrońska wyraźnie zaznacza konieczność powstania takiego opracowania, w którym znajdzie się nie tylko opisanie uwarunkowań, w jakich realizuje się ta korelacja, ale także uzasadnienie podejmowania i wytyczania dróg jej realizacji.

Przesunięcie akcentów z posługi słowa na ewangelizację i w tym kontekście ukazania zadań katechezy spotkało się z nową polską rzeczywistością: z jednej strony z obecnością nauki religii w szkole, z drugiej zaś

z gwałtownym pluralizmem kulturowym, kwestionującym wszelkie autorytety. Zrodził się więc nowy problem katechetyczny: jak uformować katechezę, by sprostała tym zagrożeniom? I to się stało trzecim obszarem zainteresowań naukowych s. Wrońskiej. Teologia i metodologia funkcjonowania grup rówieśniczych, budowana zwłaszcza na fundamencie kolejno ukazujących się dokumentów katechetycznych Kościoła powszechnego i Kościoła w Polsce, poprowadziły s. Wrońską do wypracowania zasad i norm współdziałania katechetycznego grup i różnych form katechizacji. Wyniki tych badań s. Wrońska przedstawiła w kilku artykułach i wystąpieniach na sympozjach w Częstochowie, Lublinie i Warszawie. Starła się w nich nakreślić znaczenie grup rówieśniczych i uwarunkowania ich działalności. Dojrzałym owocem tego nurtu badań jest dysertacja habilitacyjna *Katecheza a małe grupy szkolne i parafialne. Studium pastoralno-katechetyczne*³.

2. CHARAKTERYSTYKA DYSERTACJI HABILITACYJNEJ SIOSTRY HALINY WROŃSKIEJ CMW

Wśród rozlicznych publikacji polska katechetyka w 2007 r. otrzymała wielce aktualną pracę, będącą rozprawą habilitacyjną s. Haliny Wrońskiej, której problematyka dotyczy relacji zachodzących między małymi grupami duszpasterskimi a katechezą mającą służyć kształtowaniu dojrzałej osobowej wiary współczesnej młodzieży. Rozprawa *Katecheza a małe grupy szkolne i parafialne. Studium pastoralno-katechetyczne* wpisuje się w cały ciąg najnowszych publikacji polskich, których punktem zainteresowania jest tożsamość współczesnej katechezy polskiej, realizującej założenia nowej ewangelizacji⁴.

Za przedmiot badań Autorka obiera rozeznanie relacji między nauczaniem religii a katechezą parafialną, określenie zasad dynamiki grup zarówno szkolnych, jak i parafialnych oraz odkrycie wpływu grupy na tożsamość współczesnej katechezy. Z nich to wyprowadza sformułowanie zasad odnowy katechezy, dzięki której mogłoby dojść do komunii uczestników katechezy z Chrystusem. Jest to, jak widać, obszar bardzo rozległy i urozmaicony, dlatego dla przejrzystości wyводу naukowego Autorka nadała swojej pracy trzyczęściową strukturę. Najpierw dokonała charakterystyki obu rzeczywistości tej relacji, czyli katechezy szkolnej i duszpasterstwa grup w parafii, by następnie, przybliżając podstawy teorii dynamiki grup, ukazać ich

³ Lublin 2007.

⁴ A. Offmański. *Model katechezy ewangelizacyjnej w dokumentach Kościoła*. W: *Ewangelizować czy katechizować?* Red. S. Dziekoński. Warszawa 2002 s. 53-72.

wpływ na tożsamość katechezy i inspirację na jej dalszy rozwój. Na koniec postarała się przedstawić metodologię pracy z małymi grupami, w której zakres wchodzi formacja katechetów, programowanie i koordynacja pracy wszystkich podmiotów katechetycznych mających wpływ na zdynamizowanie katechezy.

Już od początku rozprawy, charakteryzując naukę religii w szkole, Autorka określa pola jej relacji do pełnej katechezy i całego procesu ewangelizacyjnego, ale też ostrożnie stawia tezę, że zwornikiem tych rzeczywistości może być praca z małymi grupami. Stara się w ten sposób, korzystając z licznych opracowań pedagogicznych, katechetycznych, dokumentów Kościoła powszechnego i Kościoła w Polsce oraz z bogatej dyskusji pedagogiczno-katechetycznej, ukazać komplementarność nauki religii w grupach klasowych z duszpasterstwem grup w parafii. Znając dyskusję na ten temat, jaka miała miejsce w krajach niemieckojęzycznych, we Włoszech i w pedagogice rodzimej czasu soborowego, można się zastanawiać, czy Autorka rozumie je z całkiem nową treścią i odnosi do nowej rodzimej sytuacji.

Biorąc pod uwagę oryginalność polskiej koncepcji wyznaniowej lekcji religii w szkole, chyba celowo najpierw przedstawia jej zarys na podstawie watykańskiego *Dyrektorium ogólnego o katechizacji*, a dopiero potem w odniesieniu do *Dyrektorium* polskiego uzasadnia potrzebę poszerzenia nauczania szkolnego o duszpasterstwo grup w parafiach. Dzięki doświadczeniom polskiej katechezy, rozwiązaniom prawnym i założeniom oświatowym nauczania religii w Polsce ta forma korelacji pastoralnej może mieć charakter ewangelizacyjny, a równocześnie stwarzać szanse dialogu z całą edukacją.

Opracowanie s. Wrońskiej jawi się jako niezwykle cenna i ważna publikacja nie tylko dla katechetyki, pedagogiki, ale i dla wszelkich poczynań duszpasterskich. Jest pierwszą na gruncie polskim pracą całościowo ujmującą ten pastoralno-katechetyczny problem, w sposób tak uporządkowany i wnikliwy ukazującą charakter i znaczenie grup dzieci i młodzieży dla rozwoju katechezy. Udokumentowanie tej problematyki ma wprost bezcenną wartość dla wszystkich, którzy będą chcieli zgłębiać i pisać cokolwiek na temat korelacji komplementarnej środowisk wychowawczych. Jest to ważne nie tylko dla nauki i publicystyki, ale i dla praktyki duszpasterzy-katechetów, którzy w tej książce znajdą pomoc w rozeznaniu wartości różnorodnych poczynań wychowawczo-pastoralnych. Cenne w tej rozprawie jest też bardzo rzetelne udokumentowanie tez związanych z podejmowaniem procesu korelacji wychowania religijnego z edukacją szkolną i środkami społecznej komunikacji.

BIBLIOGRAFIA

- Offmański A.: W kierunku katechezy ewangelizacyjnej. Polska katecheza młodzieżowa w latach 1945-2000. Szczecin 2000.
- Rodzina, miłość i życie. Red. A. Offmański. Szczecin 2002.
- Offmański A.: Wychowanie do życia we wspólnocie Kościoła urzeczywistniającego się w społeczeństwie pluralistycznym. W: Tożsamość polskiej katechezy. Red. J. Szpet. Poznań 2003 s. 87-108.
- Katecheza chrześcijańskiego świadectwa młodzieży na poziomie szkół ponadpodstawowych. „Ateneum Kapłańskie” 143 (2004) nr 1 63-78.

FAITH IN THE CENTER OF FORMATION AND LIFE
OF RELIGIOUS GROUPS –
WORKS BY SISTER HALINA WROŃSKA F.M.A.

Summary

Shifting the stress from the service of the word to evangelization, and in this context showing the tasks of catechesis, faced the new Polish realities: on the one hand the presence of religion lessons at school, and on the other – cultural pluralism being suddenly created, questioning all the authorities. Hence, a catechetical problem appeared: how to form catechesis so that it could meet these threats? This is an important area of research done by Sister H. Wrońska. Theology and methodology of the functioning of coeval groups built especially on the basis of the catechetical documents of the Catholic Church and of the Church in Poland that are published have led the author to working out rules and norms of cooperation between catechetical groups and of various forms of catechization.

Sister H. Wrońska's work *Katecheza a małe grupy szkolne i parafialne (Catechesis and small school and parish groups)* appears to be an extraordinarily valuable and important book, not only for catechetics, pedagogy, but for all kinds of pastoral activities as well. It is the first work in Poland that comprehensively shows this pastoral-catechetical problem, and shows in an ordered and at the same time detailed way the character and significance of groups of children and young people for the development of catechesis. Documenting this issue is indeed invaluable for all those who will ever study the complementary correlation of educational circles and write anything about it.

Translated by Tadeusz Karłowicz

Słowa kluczowe: ewangelizacja, grupy religijne, twórczość s. H. Wrońskiej.

Key words: evangelization, religious groups, Sister H. Wrońska's work.